



## Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL  
YVES BOT  
prezentate la 27 martie 2012<sup>1</sup>

### Cauza C-83/11

**Secretary of State for the Home Department**  
**împotriva**  
**Muhammad Sazzadur Rahman, Fazly Rabby Islam, Mohibullah Rahman**

[cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată de Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber), London (Regatul Unit)]

„Dreptul cetățenilor Uniunii la liberă circulație și ședere pe teritoriul unui stat membru — Directiva 2004/38/CE — Obligația de a facilita intrarea și șederea «[oricăror] alți membri de familie» — Conținut — Efect direct”

1. Prezenta cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare oferă Curții, pentru prima dată, ocazia de a se pronunța cu privire la domeniul de aplicare al dispozițiilor articolului 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE<sup>2</sup>.

2. Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Muhammad Sazzadur Rahman, Fazly Rabby Islam și Mohibullah Rahman, resortisanți ai Bangladesh-ului, pe de o parte, și Secretary of State for the Home Department, pe de altă parte, determinat de refuzul acestuia din urmă de a le elibera un permis de ședere în Regatul Unit în calitate de membri de familie aflați în întreținerea unui resortisant al unui stat membru al Spațiului Economic European (SEE).

### I – Cadru juridic

#### A – Dreptul Uniunii

1. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene

3. Articolul 7 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene<sup>3</sup> prevede că „[o]rice persoană are dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a secretului comunicațiilor”.

1 — Limba originală: franceza.

2 — JO L 158, p. 77, rectificări în JO L 229, p. 35, și în JO 2005, L 197, p. 34, Ediție specială, 05/vol. 7, p. 56).

3 — Denumită în continuare „carta”.

2. Directiva 2004/38

4. Directiva 2004/38 este rezultatul unei activități de codificare, reunind într-un singur text un regulament și nouă directive și integrând elementele stabilite de jurisprudență. Directiva înlocuiește regimurile juridice diferite care erau determinate de apartenența la o serie de categorii juridice distincte, întemeiate pe capacitatea de a exercita o activitate economică, printr-un statut unic bazat pe cetățenia Uniunii, conferind astfel o nouă dimensiune libertății de circulație, care devine un atribut fundamental care decurge din calitatea de cetățean al Uniunii.

5. Directiva 2004/38 conferă, în cadrul unui sistem gradual, un drept de ședere „membrilor de familie”, care sunt definiți la articolul 2 punctul 2 din aceasta ca fiind soțul sau partenerul cu care cetățeanul Uniunii a contractat un parteneriat înregistrat, recunoscut ca fiind echivalent căsătoriei de legislația statului membru gazdă, descendenții direcți în vârstă de cel mult 21 de ani sau care se află în întreținerea sa și cei ai soțului sau ai partenerului, precum și ascendenții direcți care se află în întreținere și cei ai soțului sau ai partenerului.

6. Directiva 2004/38 ține seama și de membrii familiei extinse, obligând, în anumite condiții, statele membre să faciliteze intrarea și șederea acestora pe teritoriul lor.

7. Potrivit considerentului (6) al acestei directive:

„În scopul menținerii unității familiei în sens larg și fără a aduce atingere interzicerii discriminării pe criteriul cetățeniei, situația persoanelor care nu sunt incluse în definiția membrilor de familie [...] și care, prin urmare, nu se bucură automat de dreptul de intrare și ședere în statul membru gazdă ar trebui să fie examinată de statul membru gazdă pe baza propriei legislații interne, pentru a decide dacă se poate acorda intrarea și șederea unor asemenea persoane, luând în considerare relația lor cu cetățeanul Uniunii sau orice alte împrejurări, precum dependența lor financiară sau fizică de cetățeanul Uniunii.”

8. Articolul 3 alineatul (2) din directiva menționată prevede:

„Fără a aduce atingere vreunui drept individual de liberă circulație și ședere pe care persoanele în cauză îl pot avea în nume propriu, statul membru gazdă facilitează, în conformitate cu legislația sa internă, intrarea și șederea următoarelor persoane:

- (a) orice alți membri de familie, indiferent de cetățenia lor, care nu se încadrează în definiția de la articolul 2 punctul 2 și care, în țara din care au venit, se află în întreținerea sau sunt membri ai gospodăriei cetățeanului Uniunii care beneficiază de dreptul de ședere cu titlu principal sau dacă din motive grave de sănătate este necesară în mod imperativ îngrijirea personală a membrului familiei de către cetățeanul Uniunii;
- (b) partenerul cu care cetățeanul Uniunii are o relație durabilă, atestată corespunzător.

Statul membru gazdă întreprinde o examinare amănunțită a situației personale și justifică refuzul acordării dreptului de intrare sau ședere acestor persoane.”

9. Articolul 8 alineatul (5) din Directiva 2004/38 prevede:

„Pentru eliberarea certificatului de înregistrare membrilor de familie ai cetățenilor Uniunii, care sunt ei înșiși cetățeni ai Uniunii, statele membre pot solicita prezentarea următoarelor documente:

[...]

- (e) în cazurile prevăzute la articolul 3 alineatul (2) litera (a), un document eliberat de autoritatea relevantă din țara de origine sau de proveniență care să ateste că persoanele în cauză se află în întreținerea ori sunt membri ai menajului cetățeanului Uniunii, ori o dovadă a existenței unor probleme grave de sănătate care necesită îngrijirea personală a membrului familiei de către cetățeanul Uniunii;

[...]”

10. Articolul 10 din directiva menționată prevede:

„(1) Dreptul de ședere al membrilor de familie ai unui cetățean al Uniunii care nu sunt resortisanți ai unui stat membru se confirmă prin eliberarea unui document intitulat «Permis de ședere de membru de familie pentru un cetățean al Uniunii», în termen de cel mult șase luni de la data la care aceștia prezintă cererea. O confirmare a depunerii cererii pentru permisul de ședere se eliberează imediat.

(2) Pentru eliberarea permisului de ședere, statele membre solicită prezentarea următoarelor documente:

[...]

- (e) în cazurile prevăzute la articolul 3 alineatul (2) litera (a), un document eliberat de autoritatea relevantă din țara de origine sau țara din care au sosit, care să ateste că persoanele în cauză se află în întreținerea ori sunt membri ai menajului cetățeanului Uniunii, ori o dovadă a existenței unor probleme grave de sănătate care să necesite îngrijirea personală a membrului familiei de către cetățeanul Uniunii;

[...]”

## B – *Dreptul național*

11. Directiva 2004/38 a fost transpusă în Regatul Unit prin Regulamentul din 2006 privind imigrarea (Spațiul Economic European) [Immigration (European Economic Area) Regulations 2006], astfel cum a fost modificat prin Regulamentul din 2009 privind imigrarea [Immigration (European Economic Area) Regulations 2009]<sup>4</sup>.

12. Articolul 7 din Regulamentul din 2006, intitulat „Membrul de familie”, prevede:

„(1) Sub rezerva dispozițiilor alineatului (2), în sensul prezentului regulament, următoarele persoane sunt considerate membri de familie ai unei alte persoane:

- (a) soțul sau partenerul civil al acesteia;
- (b) descendenții săi direcți și cei ai soțului sau ai partenerului său civil care:
  - (i) sunt în vârstă de cel mult 21 de ani ori care
  - (ii) se află în întreținerea sa sau în întreținerea soțului său sau a partenerului său civil;
- (c) ascendenții săi direcți și cei ai soțului sau ai partenerului său civil care se află în întreținere;

4 — Denumit în continuare „Regulamentul din 2006”.

(d) orice altă persoană care trebuie considerată membru de familie al acestei alte persoane în temeiul alineatului (3).

(2) O persoană nu este considerată, în temeiul alineatului (1) litera (b) sau (c), membru de familie al unui student care locuiește în Regatul Unit după expirarea unei perioade de trei luni de la data admiterii studentului în Regatul Unit, cu excepția situației în care:

- (a) în cazul alineatului [(1) litera] (b), persoana este copilul aflat în întreținerea studentului sau a soțului sau partenerului său civil ori
- (b) studentul se încadrează de asemenea în una dintre celelalte categorii de persoane care îndeplinesc condițiile impuse, menționate la articolul 6 alineatul (1).

(3) Sub rezerva dispozițiilor alineatului (4), orice persoană care este membru al familiei extinse și căreia i-a fost eliberat un permis de familie SEE, un certificat de înregistrare sau un permis de ședere va fi considerată membru de familie al resortisantului SEE în cauză atât timp cât continuă să îndeplinească condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2), (3), (4) sau (5) în raport cu acest resortisant al SEE și cât timp validitatea permisului ori a certificatului nu a expirat sau acestea nu au fost revocate.

(4) În cazul în care resortisantul SEE în cauză este un student, membrul familiei extinse nu va fi considerat membru de familie al acestui resortisant în temeiul alineatului (3) decât dacă permisul de familie SEE a fost eliberat în temeiul articolului 12 alineatul (2), dacă certificatul de înregistrare a fost eliberat în temeiul articolului 16 alineatul (5) sau dacă permisul de ședere a fost eliberat în temeiul articolului 17 alineatul (4).”

13. Articolul 8 din Regulamentul din 2006, intitulat „Membrul familiei extinse”, prevede:

„(1) În sensul prezentului regulament, este «membru al familiei extinse» orice persoană care nu este un membru de familie al unui resortisant al SEE în temeiul articolului 7 alineatul (1) litera (a), (b) sau (c) și care îndeplinește condițiile prevăzute la alineatul (2), (3), (4) sau (5).

(2) O persoană îndeplinește condiția prevăzută în prezentul alineat dacă este rudă a unui resortisant al SEE, a soțului acestuia sau a partenerului său civil și

- (a) dacă locuiește într-un stat al SEE<sup>5</sup> în care locuiește și resortisantul SEE și dacă se află în întreținerea acestuia sau este membru al gospodăriei acestuia;
- (b) dacă îndeplinea condiția prevăzută la litera (a) și însoțește resortisantul SEE în Regatul Unit sau dorește să i se alăture în acest stat ori
- (c) dacă îndeplinea condiția prevăzută la litera (a), s-a alăturat resortisantului SEE în Regatul Unit și continuă să se afle în întreținerea acestuia sau să fie membru al gospodăriei sale.

(3) O persoană îndeplinește condiția prevăzută în prezentul alineat dacă este rudă a unui resortisant al SEE, a soțului sau a partenerului civil al acestuia și dacă, din motive grave de sănătate, este necesară în mod imperativ îngrijirea personală a acestuia de către resortisantul SEE, de către soțul sau de către partenerul civil al acestuia.

5 — Regulamentul din 2011 privind imigrarea (Spațiul Economic European) (amendament) [Immigration (European Economic Area) (Amendment) Regulations 2011] a înlocuit cuvintele „un stat al SEE” prin cuvintele „o altă țară decât Regatul Unit”. Chiar presupunând că această modificare, ulterioară sesizării Curții, ar fi imediat aplicabilă în ceea ce privește procedurile în curs, nu considerăm că aceasta ar fi de natură să afecteze relevanța celei de a treia întrebări adresate de Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber), London (Regatul Unit), întrucât continuă să fie impusă o condiție de ședere prealabilă în statul în care locuiește resortisantul Uniunii.

(4) O persoană îndeplinește condiția prevăzută în prezentul alineat dacă este rudă a unui resortisant al SEE și dacă, în cazul în care acesta din urmă este prezent și s-a stabilit în Regatul Unit, îndeplinește cerințele prevăzute de normele privind imigrarea (altele decât cele referitoare la autorizația de intrare) pentru obținerea permisului de intrare sau de ședere pe teritoriul Regatului Unit pentru o durată nedeterminată în calitate de rudă aflată în întreținerea resortisantului SEE.

(5) O persoană îndeplinește condiția prevăzută în prezentul alineat dacă este partenerul unui resortisant al SEE (altul decât un partener civil) și dacă poate dovedi autorității care este competentă să decidă că are o relație durabilă cu resortisantul SEE.

(6) În sensul prezentului regulament, sintagma «resortisantul SEE în cauză» desemnează, în raport cu un membru al familiei extinse, resortisantul SEE care este sau al cărui soț sau partener civil este ruda membrului familiei extinse în sensul alineatului (2), (3) sau (4) sau resortisantul SEE care este partenerul membrului familiei extinse în sensul alineatului (5).”

14. Articolul 17 din Regulamentul din 2006, intitulat „Eliberarea permisului de ședere”, prevede:

„[...]

(4) Secretary of State poate elibera un permis de ședere unui membru al familiei extinse care nu se încadrează în domeniul de aplicare al articolului 7 alineatul (3) și care nu este resortisant al SEE:

- (a) dacă resortisantul SEE în cauză este, în raport cu membrul familiei extinse, o persoană care îndeplinește condițiile impuse sau un resortisant al SEE care este titular al unui drept de ședere permanentă în temeiul articolului 15 și
- (b) dacă, având în vedere toate împrejurările pertinente, Secretary of State consideră adecvată eliberarea permisului de ședere.

(5) Secretary of State, atunci când primește o cerere în temeiul alineatului (4), întreprinde o examinare amănunțită a situației personale a solicitantului și, în cazul în care respinge cererea, își motivează decizia, cu excepția cazului în care acest lucru este contrar intereselor privind siguranța statului.

[...]”

## II – Situația de fapt și procedura principală

15. Mahbur Rahman, resortisant al Bangladesh-ului, s-a căsătorit, la 31 mai 2006, cu o resortisantă irlandeză care lucra în Regatul Unit. Muhammad Sazzadur Rahman, fratele său, Fazly Rabby Islam, fratele său vitreg, și Mohibullah Rahman, nepotul său, au solicitat un permis de ședere în Regatul Unit în calitate de membri de familie ai unui resortisant al unui stat membru al SEE.

16. Întrucât această cerere a fost respinsă de Secretary of State for the Home Department, ei au formulat o acțiune la instanța competentă în ceea ce privește problemele de imigrare, care le-a admis cererea, stabilind că aceștia se aflau „în întreținere” și că situația lor trebuia să facă obiectul unei aprecieri discreționare potrivit articolului 17 alineatul (4) din Regulamentul din 2006. Secretary of State for the Home Department a solicitat reexaminarea cauzei de către Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber), London, care a decis să suspende judecarea cauzei arătând că, pe lângă faptul că respectiva cauză ridică o problemă de fapt legată de existența sau inexistența unei situații de dependență, aceasta pune de asemenea o serie de probleme juridice a căror soluționare presupunea o înțelegere clară a domeniului de aplicare al dispozițiilor dreptului Uniunii.

### III – Întrebările preliminare

17. Pentru a controla conformitatea reglementării Regatului Unit cu Directiva 2004/38, Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber), London, a considerat necesar să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) Articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38[...] impune unui stat membru să adopte o dispoziție legislativă care să faciliteze intrarea și/sau șederea într-un stat membru pentru categoria altor membri de familie care nu sunt resortisanți ai Uniunii [...] care pot îndeplini cerințele prevăzute la articolul 10 alineatul (2) [din această directivă]?
- 2) Acest alt membru de familie menționat în cadrul primei întrebări poate să invoce aplicabilitatea directă a articolului 3 alineatul (2) din directiva [menționată] în ipoteza în care nu poate să îndeplinească niciuna dintre cerințele impuse de normele naționale?
- 3) Categoria altor membri de familie menționată la articolul 3 alineatul (2) și la articolul 10 alineatul (2) din Directiva [2004/38] este limitată la persoanele care au locuit în aceeași țară ca resortisantul Uniunii și soțul sau soția acestuia înainte ca resortisantul Uniunii să sosească în statul gazdă?
- 4) Dependența la care se face referire în cadrul articolului 3 alineatul (2) din [această] directivă și pe care se întemeiază acel alt membru de familie pentru a-și asigura intrarea în statul gazdă trebuie să fie o dependență care a existat cu puțin timp înainte ca cetățeanul Uniunii să se stabilească în statul gazdă?
- 5) Un stat membru poate să impună cerințe specifice cu privire la caracterul sau la durata dependenței unui astfel de alt membru de familie, dependență la care se face referire în cadrul articolului 3 alineatul (2) din directiva [menționată], astfel încât să evite ca o astfel de dependență să fie forțată sau să nu fie necesară pentru a permite unei persoane care nu este resortisant să fie admisă sau să continue să locuiască pe teritoriul statului respectiv?
- 6) Dependența invocată de acest alt membru de familie pentru a fi admis pe teritoriul statului membru trebuie să aibă o anumită durată sau să continue un timp nedeterminat în statul gazdă pentru a fi eliberat sau reînnoit un permis de ședere potrivit articolului 10 din Directiva 2004/38[...] și, în cazul unui răspuns afirmativ, cum poate fi dovedită această dependență?”

### IV – Analiză

#### A – Admisibilitatea trimiterii preliminare

18. Fără a invoca explicit o excepție de inadmisibilitate a trimiterii preliminare, Comisia Europeană ridică obiecții cu privire la relevanța primei întrebări adresate, arătând că Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord a adoptat dispoziții legislative în vederea facilitării intrării și a șederii persoanelor în privința cărora acest stat membru consideră că se încadrează în domeniul de aplicare al articolului 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 și că, în lipsa unei cereri a părților din procedura principală care să aibă ca obiect recunoașterea faptului că au devenit în mod automat titulari ai unui drept de ședere în Regatul Unit, singurul aspect pe care trebuie să îl stabilească instanța de trimitere este, în acest stadiu al procedurii, dacă cererile trebuie sau nu trebuie să facă obiectul unei aprecieri discreționare potrivit acestor dispoziții naționale.

19. Trebuie amintit că, în conformitate cu jurisprudența constantă, procedura instituită prin articolul 267 TFUE este un instrument de cooperare între Curte și instanțele naționale cu ajutorul căruia Curtea le furnizează acestora din urmă elementele de interpretare a dreptului Uniunii care le sunt necesare pentru soluționarea litigiului asupra căruia urmează să se pronunțe.

20. În cadrul acestei cooperări, numai instanța națională, care este sesizată cu soluționarea litigiului și care trebuie să își asume răspunderea pentru hotărârea care urmează a fi pronunțată, are competența să aprecieze, luând în considerare particularitățile cauzei, atât necesitatea unei hotărâri preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și relevanța întrebărilor pe care le adresează Curții. Aceasta poate refuza să se pronunțe asupra unei întrebări preliminare adresate de o instanță națională numai dacă este evident că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul acțiunii principale, atunci când problema este de natură ipotetică ori atunci când Curtea nu dispune de elementele de fapt sau de drept necesare pentru a răspunde în mod util întrebărilor care i-au fost adresate<sup>6</sup>.

21. În cauza principală, instanța de trimitere a prezentat Curții în mod detaliat situația de fapt și cadrul juridic al acțiunii principale, precum și motivele pentru care a considerat că, în vederea soluționării cauzei, este necesar un răspuns la întrebările adresate.

22. Instanța de trimitere ridică în special problema stabilirii domeniului de aplicare personal al articolului 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38, precum și a marjei de manevră de care beneficiază statele membre în temeiul acestei dispoziții. Astfel cum arată în mod corect guvernul german, aceste probleme nu s-ar pune dacă dispoziția menționată nu ar avea caracter obligatoriu și nu ar necesita nicio acțiune legislativă din partea statelor membre. În consecință, problema domeniului de aplicare al articolului 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 reprezintă o chestiune prealabilă.

23. Instanța de trimitere a precizat de asemenea că își pune problema dacă obligația de a facilita intrarea și șederea în conformitate cu legislația națională trebuia să fie garantată de o instanță judecătorească sau trebuia să facă obiectul puterii de apreciere discreționare a administrației<sup>7</sup>. Instanța de trimitere urmărește în special să afle dacă articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 se opune unei reglementări naționale, precum cea a Regatului Unit, care conferă administrației competența de a examina în mod discreționar cererile de intrare și de ședere prezentate de membrii familiei extinse. În condițiile în care instanța de trimitere nu pare să excludă posibilitatea de a recunoaște în cursul procedurii în favoarea pârâților din acțiunea principală un drept de intrare sau de ședere, în temeiul acestei directive, interpretarea dreptului Uniunii pe care o solicită va avea o influență directă asupra situației acestora.

24. Rezultă din aceste considerații că prezumția de relevanță de care beneficiază întrebarea referitoare la interpretarea dreptului Uniunii nu numai că nu a fost răsturnată, dar este chiar întărită de elementele de fapt și de drept prezentate de instanța de trimitere, în condițiile în care reiese din aceste elemente că instanța menționată nu poate soluționa problema cu care este sesizată fără a ști dacă pârâții din acțiunea principală pot fi considerați „alți membri de familie aflați în întreținere” în sensul articolului 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 și dacă ei pot pretinde, în această calitate, un drept de ședere derivat, întemeiat pe dreptul Uniunii. Considerăm, așadar, că prima întrebare este admisibilă, la fel ca și a doua, a treia, a patra și a cincea întrebare.

25. Există, în schimb, semne de întrebare referitoare la admisibilitatea celei de a șasea întrebări.

6 — A se vedea Hotărârea din 7 iulie 2011, Agafitei și alții (C-310/10, Rep., p. I-5989, punctele 25 și 27, precum și jurisprudența citată).

7 — A se vedea în special punctul 37 din decizia de trimitere.

26. Rezultă din decizia de trimitere<sup>8</sup> că instanța națională urmărește în realitate să afle, prin intermediul acestei întrebări, dacă adulții cărora li s-a permis șederea pe teritoriul Regatului Unit în calitate de membri de familie și care au, în consecință, posibilitatea de a lucra trebuie să continue să se afle în întreținere în perioada de valabilitate a permisului lor de ședere pentru a putea obține o prelungire a acestuia sau un permis de ședere permanent. Considerăm că această întrebare este ipotetică și că nu are nicio influență asupra acțiunii principale, întrucât din elementele cuprinse în decizia de trimitere nu reiese nicidecum că pârâții din acțiunea principală s-ar afla în situația de a solicita o prelungire sau o reînnoire a permisului lor de ședere atunci când nu se vor mai afla în întreținerea soților Rahman. Or, nu este posibil să se răspundă la întrebarea adresată în mod general și abstract, fără să se țină seama de motivele pentru care aceștia ar înceta să se mai afle în întreținere. Astfel, răspunsul ar putea fi diferit în cazul, de exemplu, în care membrul de familie a găsit un loc de muncă în statul membru gazdă sau în cazul în care se află în prezent în întreținerea unei alte persoane, care locuiește în statul său de origine.

27. Întrucât nu este sarcina Curții să clarifice, într-un mod care depășește cadrul cazului concret pe care instanța trebuie să îl soluționeze, toate dificultățile de interpretare cărora le-au putut da naștere dispozițiile care au transpus în Regatul Unit articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38, a șasea întrebare trebuie considerată inadmisibilă.

## B – Răspunsurile la întrebări

### 1. Observațiile introductive

28. Întrebările formulate în cadrul dispozitivului deciziei de trimitere privesc trei probleme distincte.

29. Principala preocupare a instanței de trimitere, astfel cum reiese din prima și din a doua întrebare, este să stabilească întinderea obligației de facilitare prevăzute la articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38. Pentru a furniza instanței naționale elementele de interpretare privind dreptul Uniunii care îi vor fi utile pentru a soluționa litigiul cu care este sesizată, considerăm că este necesar să reformulăm prima întrebare, care trebuie înțeleasă ca cuprinzând două aspecte, primul dintre acestea referindu-se la întrebarea dacă Directiva 2004/38 impune statelor membre obligația de a lua măsuri destinate să favorizeze intrarea și șederea persoanelor care se încadrează în domeniul de aplicare al articolului 3 alineatul (2) din aceasta, iar al doilea aspect ridicând, în cazul unui răspuns afirmativ, problema caracterului măsurilor impuse statelor membre.

30. În continuare, prin intermediul celei de a treia și al celei de a patra întrebări, Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber), London, ridică problema domeniului de aplicare personal al articolului 3 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2004/38, întrebându-se dacă această dispoziție acoperă exclusiv acei alți membri de familie care au locuit în același stat ca cetățeanul Uniunii, aflându-se în întreținerea sa cu puțin timp înainte ca acesta să se stabilească în statul membru gazdă. În măsura în care instanța națională are îndoieli cu privire la compatibilitatea cu dreptul Uniunii a articolului 8 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul din 2006, care prevede o condiție de ședere în același stat ca resortisantul Uniunii, care ar putea fi invocată pentru a refuza cererea pârâților din acțiunea principală, a treia întrebare trebuie, în opinia noastră, să fie înțeleasă ca urmărind să se stabilească dacă articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 se opune unei reglementări naționale care limitează domeniul de aplicare al acestei dispoziții numai la acei alți membri de familie care au locuit în același stat ca cetățeanul Uniunii, înainte ca acesta să se stabilească în statul membru gazdă.

<sup>8</sup> — A se vedea punctul 41 din aceasta.

31. În sfârșit, prin intermediul celei de a cincea întrebări, instanța de trimitere ridică problema întinderii marjei de manevră acordate statelor membre prin Directiva 2004/38 în ceea ce privește condițiile de recunoaștere a unui drept de intrare și de ședere unor alți membri de familie și, în special, problema posibilității statelor membre de a supune eliberarea sau reînnoirea unui permis de ședere unor condiții referitoare la caracterul sau la durata legăturii de dependență care trebuie să existe între solicitant și cetățeanul Uniunii.

32. Chiar dacă Curtea nu s-a pronunțat încă cu privire la domeniul de aplicare al articolului 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38, deciziile prin care a interpretat alte dispoziții ale acestei directive sunt totuși elocvente în ceea ce privește tipul de raționament pe care Curtea intenționează să îl aplice și permit, în consecință, să se desprindă o grilă de interpretare care va putea fi utilizată în cazul acestei dispoziții și care va orienta răspunsul care urmează să fie dat diferitelor întrebări.

33. Patru reguli de interpretare reies din jurisprudență.

34. Bazându-se pe considerentul (3) al Directivei 2004/38, care prevede că aceasta are ca obiectiv, printre altele, întărirea dreptului la liberă circulație și ședere pentru toți cetățenii Uniunii, Curtea a stabilit, în primul rând, regula că cetățenii Uniunii nu pot avea în temeiul acestei directive mai puține drepturi decât în temeiul actelor de drept derivat pe care aceasta le modifică sau le abrogă<sup>9</sup>.

35. Curtea a hotărât, în al doilea rând, că dispozițiile directivei menționate trebuie să facă obiectul unei interpretări teleologice și utile, ținând seama de obiectivul lor<sup>10</sup>. În această privință, trebuie subliniat că articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 reprezintă un răspuns pentru două preocupări complementare.

36. Primul obiectiv al acestei dispoziții este de a facilita libera circulație a cetățenilor Uniunii. Astfel, în considerentul (1) al Directivei 2004/38 se amintește că cetățenia Uniunii conferă fiecărui cetățean al Uniunii un drept fundamental și individual la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre, sub rezerva limitărilor și a condițiilor prevăzute de tratate și a măsurilor adoptate în scopul aplicării acestora<sup>11</sup>. Din această perspectivă, dreptul la reîntregirea familiei este conceput ca fiind corolarul dreptului la liberă circulație al cetățenilor Uniunii, plecând de la ideea că aceștia ar putea fi descurajați să circule dintr-un stat membru în altul dacă nu pot fi însoțiți de membrii familiei lor. Reîntregirea familiei beneficiază, așadar, de o protecție derivată, care se exercită în mod indirect, ca urmare a atingerii care ar putea fi aduse efectului util al cetățeniei Uniunii.

37. Din considerentul (6) al Directivei 2004/38 reiese că al doilea obiectiv al articolului 3 alineatul (2) din această directivă este de a facilita unitatea familiei. Circulația membrilor familiei cetățeanului Uniunii nu este, așadar, exclusiv protejată în calitate de drept derivat al dreptului la liberă circulație al cetățeanului Uniunii, întrucât aceasta beneficiază de asemenea de protecție prin intermediul dreptului la păstrarea unității familiei, în sensul larg al termenului.

38. Curtea a decis, în al treilea rând, că dispozițiile care consacră un principiu fundamental precum cel al liberei circulații a persoanelor trebuie să fie interpretate în mod extensiv și nu trebuie să fie lipsite de efect util<sup>12</sup>. Pe de altă parte, Curtea a adoptat o regulă de interpretare strictă a limitelor aplicate liberei circulații<sup>13</sup>.

9 — A se vedea Hotărârea din 23 noiembrie 2010, Tsakouridis (C-145/09, Rep., p. I-11979, punctul 23 și jurisprudența citată).

10 — A se vedea Hotărârea din 25 iulie 2008, Metock și alții (C-127/08, Rep., p. I-6241, punctul 68).

11 — A se vedea Hotărârea din 7 octombrie 2010, Lassal (C-162/09, Rep., p. I-9217, punctul 29), și Hotărârea din 5 mai 2011, McCarthy (C-434/09, Rep., p. I-3375, punctul 27).

12 — A se vedea Hotărârea Lassal, citată anterior (punctul 31).

13 — A se vedea Hotărârea din 3 iunie 1986, Kempf (139/85, Rec., p. 1741, punctul 13).

39. În al patrulea rând, potrivit unei jurisprudențe bine stabilite, din cerințele aplicării uniforme a dreptului Uniunii, precum și ale principiului egalității de tratament rezultă că termenii unei dispoziții de drept al Uniunii care nu face nicio trimitere expresă la dreptul statelor membre pentru a stabili sensul și domeniul său de aplicare trebuie în mod normal să primească, în întreaga Uniune, o interpretare autonomă și uniformă<sup>14</sup>. Rezultă din aceasta că, dacă textul unei dispoziții a Directivei 2004/38 nu face nicio precizare cu privire la modul în care trebuie înțeleși termenii folosiți în cadrul acestei dispoziții și nu face nici trimitere la dreptul național în ceea ce privește semnificația care trebuie dată acestor termeni, trebuie să se considere, în vederea aplicării directivei în cauză, că aceștia reprezintă o noțiune autonomă de drept al Uniunii, care trebuie interpretată uniform pe teritoriul tuturor statelor membre, în special ținând cont de contextul în care sunt utilizați respectivii termeni și de obiectivele urmărite de reglementarea din care fac parte<sup>15</sup>.

40. În lumina acestor reguli de interpretare, care vor servi drept element de referință, vom proceda la examinarea diferitelor întrebări adresate de instanța de trimitere.

## 2. Examinarea diferitelor întrebări

### a) Cu privire la prima întrebare

41. Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere urmărește să afle, în esență, dacă articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 impune statelor membre obligația de a lua măsuri destinate să faciliteze intrarea și șederea unor alți membri de familie, resortisanți ai unui stat terț, care pot îndeplini cerințele stabilite la articolul 10 alineatul (2) din această directivă și, în cazul unui răspuns afirmativ, care este caracterul măsurilor impuse statelor membre.

42. Deși articolul 3 alineatul (2) din directiva menționată reia o dispoziție care figura deja, chiar dacă într-o formulare puțin diferită, în Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității<sup>16</sup> și în Directiva 73/148/CEE a Consiliului din 21 mai 1973 privind eliminarea restricțiilor de circulație și ședere în cadrul Comunității pentru resortisanții statelor membre în materie de stabilire și de prestare de servicii<sup>17</sup>, Curtea nu a avut încă ocazia să ofere indicații cu privire la domeniul său de aplicare exact. Analiza comparativă a modurilor în care articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 a fost transpus în dreptul statelor membre evidențiază de altfel diferențe importante<sup>18</sup>, care demonstrează cu atât mai mult necesitatea unei clarificări.

43. Considerăm că este necesar să formulăm două observații introductive, care se referă la domeniul de aplicare *ratione personae* al acestei dispoziții.

14 — A se vedea Hotărârea din 21 decembrie 2011, Ziolkowski și Szeja (C-424/10 și C-425/10, Rep., p. I-14035, punctul 32, precum și jurisprudența citată).

15 — *Ibidem* (punctele 33 și 34, precum și jurisprudența citată).

16 — JO L 257, p. 2, Ediție specială, 05/vol. 1, p. 11. Articolul 10 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68 prevedea că „[s]tatele membre favorizează admiterea oricărui membru de familie care nu beneficiază de dispozițiile alineatului (1), dacă acesta se află în întreținerea lucrătorului sau locuiește împreună cu acesta în țara de proveniență a lucrătorului”.

17 — JO L 172, p. 14. Articolul 1 alineatul (2) din Directiva 73/148 prevedea că „[s]tatele membre favorizează admiterea oricărui alt membru al familiei resortisanților menționați la alineatul (1) litera (a) sau (b) ori a soțului acestora care se află în întreținerea lor sau care locuiește împreună cu aceștia în țara de proveniență” [traducere neoficială].

18 — A se vedea Raportul Comisiei către Parlamentul European și către Consiliu privind aplicarea Directivei 2004/38 [COM(2008) 840 final]. În acest raport, întocmit la 10 decembrie 2008, se arată că 13 state membre nu au transpus corect articolul 3 alineatul (2) din această directivă, în timp ce 10 state membre au extins dreptul automat de a locui împreună cu cetățeanul Uniunii și la această categorie de membri de familie (punctul 3.1).

44. Trebuie subliniat, mai întâi, că, deși problema se pune într-o cauză care se referă la resortisanți ai unui stat terț, aceasta se poate pune de asemenea în ceea ce privește cetățeni ai Uniunii care, chiar dacă sunt titulari, în această calitate, ai unui drept de ședere personal și autonom, ar solicita să beneficieze de un drept de ședere derivat în calitatea lor de membri de familie<sup>19</sup>. Problema se poate pune și în ceea ce privește persoanele care, din motive grave de sănătate, necesită în mod imperativ îngrijire personală din partea cetățeanului Uniunii, precum și în ceea ce privește partenerul cu care cetățeanul Uniunii are o relație durabilă, atestată corespunzător, întrucât intrarea și șederea acestor două categorii de persoane trebuie de asemenea să fie facilitate.

45. Trebuie, în continuare, să fie luat în considerare faptul că, deși Directiva 2004/38 a extins în mod incontestabil domeniul de aplicare personal al dreptului la reîntregirea familiei recunoscut membrilor de familie ai cetățeanului Uniunii, prin includerea în această categorie, definită la articolul 2 punctul 2 din directivă, a partenerului cu care cetățeanul Uniunii a contractat un parteneriat înregistrat, aceasta rămâne totuși relativ restrictivă, deoarece, pe de o parte, spre deosebire de legislația anterioară, nu include decât ascendenții și descendenții „directi” și, pe de altă parte, supune recunoașterea calității de membru de familie unor condiții privind vârsta și dependența.

46. Prin urmare, hotărârea care urmează să fie pronunțată, care va fi valabilă pentru toate categoriile de persoane care se încadrează în domeniul de aplicare al articolului 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38, va avea o importanță cu totul deosebită, chiar dacă nu va elimina toate dificultățile pe care le prezintă această dispoziție, al cărei domeniu de aplicare este relativ incert. Hotărârea va avea, în primul rând, o importanță practică, întrucât pot fi frecvente situațiile în care cetățenii Uniunii doresc ca membrii de familie care nu se încadrează în definiția care figurează la articolul 2 punctul 2 din Directiva 2004/38 să poată să îi însoțească sau să li se alăture. Hotărârea va avea apoi o importanță teoretică, întrucât se va înscrie în cadrul evoluției jurisprudenței Curții, aflată încă în curs de elaborare, care contribuie la edificarea statutului de cetățean al Uniunii.

47. Sunt posibile două interpretări diametral opuse.

48. Într-o interpretare maximalistă, articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 poate fi înțeles în sensul că obligă statele membre să adopte măsuri prin care să se consacre, ca principiu, existența unui drept subiectiv de intrare și de ședere în favoarea, printre alții, a altor membri ai familiei cetățeanului Uniunii care se află în întreținerea acestuia sau care fac parte din gospodăria acestuia.

49. Potrivit unei interpretări minimaliste, această dispoziție poate fi privită drept o simplă invitație lipsită de forță juridică obligatorie. Din această perspectivă, statele membre ar fi doar incitate să adopte măsuri care să faciliteze intrarea și șederea altor membri de familie și, prin urmare, nu ar risca nicio sancțiune în cazul în care nu acționează în acest sens. Putând fi asimilată unui deziderat ca statele membre să urmeze o anumită conduită sau unei simple recomandări, care nu este obligatorie<sup>20</sup>, respectiva dispoziție ar fi o nouă expresie a unui instrument juridic fără efect obligatoriu („soft law”), lipsit de orice caracter coercitiv.

50. În opinia noastră, niciuna dintre aceste două concepții „extremiste” nu trebuie să fie reținută.

51. Pot fi prezentate mai multe argumente împotriva interpretării maximaliste.

19 — Această situație ar putea exista, de exemplu, în cazul unui cetățean al Uniunii care nu lucrează și care nu dispune de suficiente resurse pentru a beneficia, în temeiul articolului 7 alineatul (1) din Directiva 2004/38, de un drept de ședere pentru o perioadă mai mare de trei luni.

20 — Articolul 288 ultimul paragraf TFUE.

52. Trebuie, în primul rând, să se țină seama chiar de termenii utilizați în cadrul Directivei 2004/38. În condițiile în care aceasta conferă un drept automat de intrare și de ședere în favoarea „membrilor de familie” enumerați la articolul 2 punctul 2 din această directivă, articolul 3 alineatul (2) din aceasta prevede numai că fiecare stat membru „facilitează” intrarea și șederea membrilor familiei extinse. Reiese în mod clar din cuprinsul acestor dispoziții că legiuitorul Uniunii a intenționat să creeze o distincție, în cadrul familiei cetățeanului Uniunii, între membrii cei mai apropiați, care au un drept veritabil și automat de a intra și de a locui pe teritoriul statului membru gazdă împreună cu cetățeanul Uniunii, și membrii de familie mai îndepărtați, care nu beneficiază de un drept subiectiv de intrare și de ședere care să decurgă din Directiva 2004/38. Aceasta din urmă prevede, în plus, că intrarea și șederea celorlalți membri de familie trebuie să fie facilitate de fiecare stat membru „în conformitate cu legislația sa internă”, fapt din care se poate deduce că nașterea dreptului de intrare și de ședere nu decurge direct din Directiva 2004/38, ci în mod necesar din dreptul intern al statului membru.

53. Această distincție este confirmată de considerentul (6) al Directivei 2004/38, care constituie un element determinant pentru interpretarea articolului 3 alineatul (2) din această directivă, întrucât a fost introdus tocmai cu scopul de a clarifica domeniul de aplicare al acestei dispoziții. Astfel, în condițiile în care nici propunerea prezentată la 23 mai 2001 de Comisie<sup>21</sup>, nici propunerea modificată pe care aceasta a prezentat-o la 15 aprilie 2003<sup>22</sup> nu cuprindeau un considerent explicativ, reiese din Poziția comună (CE) nr. 6/2004 adoptată de Consiliul Uniunii Europene la 5 decembrie 2003<sup>23</sup> că acesta a adăugat considerentul (6) „pentru a preciza noțiunea de facilitare prevăzută la articolul 3”. Or, acest nou considerent opune persoanele care sunt cuprinse în definiția membrilor de familie în sensul articolului 2 punctul 2 din Directiva 2004/38, care beneficiază de un drept, calificat ca fiind „automat”, de intrare și de ședere, celorlalți membri ai familiei, care nu beneficiază de un astfel de drept.

54. Nici interpretarea minimalistă nu este convingătoare.

55. Trebuie să se deducă din folosirea indicativului prezent în cadrul articolului 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 că această dispoziție impune în mod formal o obligație imperativă statelor membre, care trebuie să faciliteze intrarea și șederea altor membri de familie.

56. Prin urmare, în viziunea autorilor săi, dispoziția menționată era într-adevăr concepută ca o dispoziție care nu ține de domeniul dezideratelor, ci care are, dimpotrivă, un caracter obligatoriu în ceea ce privește statele membre, indiferent care ar fi amploarea marjei de apreciere care le-a fost acordată.

57. Este semnificativă comparația între termenii folosiți în cadrul articolului 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 și cei utilizați la articolul 4 alineatele (2) și (3) din Directiva 2003/86/CE a Consiliului din 22 septembrie 2003 privind dreptul la reîntregirea familiei<sup>24</sup>. Pe când din Directiva 2004/38 rezultă că statele membre „facilitează” intrarea și șederea membrilor familiei cetățeanului Uniunii care nu se încadrează în definiția nucleului familial, acestea „pot autoriza”, potrivit Directivei 2003/86, intrarea și șederea ascendenților, a copiilor majori necăsătoriți care se află în incapacitatea de a se întreține singuri și a partenerului necăsătorit al susținătorului reîntregirii care este resortisant al unui stat terț.

21 — Propunere de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora [COM(2001) 257 final].

22 — Propunere modificată de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora [COM(2003) 199 final].

23 — JO 2004, C 54 E, p. 12.

24 — JO L 251, p. 12, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 164.

58. Considerăm, în consecință, că articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 nu prevede o simplă posibilitate a statelor membre, ci creează în sarcina acestora o adevărată obligație de a adopta măsurile necesare pentru a facilita intrarea și șederea persoanelor care se încadrează în domeniul de aplicare al acestei dispoziții. Mai trebuie să stabilim care este esența, conținutul exact al acestei obligații.

59. În condițiile în care guvernele danez, polonez și cel al Regatului Unit, precum și Comisia consideră că articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 nu implică decât obligații de ordin procedural, AIRE Centre susține, în observațiile sale scrise, că din acest articol decurge o „prezumție de admitere”, astfel încât, atunci când persoanele care se încadrează în categoria de alți membri de familie pot face dovada cerută la articolul 10 alineatul (2) litera (e) din această directivă, dar nu îndeplinesc condițiile impuse de dreptul național al statului membru gazdă, instanța națională ar avea obligația de a stabili dacă dispozițiile naționale sunt suficiente pentru a conferi un efect deplin prezumției instituite la articolul 3 alineatul (2) din directiva menționată.

60. Considerăm că existența unor obligații de ordin procedural este greu de contestat. În opinia noastră, Directiva 2004/38 obligă statele membre să prevadă cel puțin posibilitatea persoanelor care se încadrează în domeniul de aplicare al acestei dispoziții de a obține o decizie care să se pronunțe cu privire la cererea lor de intrare sau de ședere, care să fie bazată pe o examinare amănunțită a situației lor personale și care, în caz de refuz, să fie motivată și să poată face obiectul unei căi de atac jurisdicționale.

61. Această interpretare a domeniului de aplicare al articolului 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 corespunde intenției legiuitorului Uniunii, astfel cum este evidențiată de considerentul (6) al acestei directive, care prevede că statul membru gazdă trebuie să efectueze o examinare a situației solicitantului, ținând seama de diferite împrejurări precum legătura sa de rudenie cu cetățeanul Uniunii sau dependența sa financiară sau fizică față de acesta.

62. Considerăm, mai ales, că această interpretare poate fi susținută pe baza articolului 3 alineatul (2) ultimul paragraf din Directiva 2004/38, care prevede în mod expres că statul membru gazdă „întreprinde o examinare amănunțită a situației personale și justifică refuzul acordării dreptului de intrare sau ședere [...] persoane[lor] [menționate la primul paragraf]”.

63. Nu împărtășim, în schimb, opinia exprimată de AIRE Centre potrivit căreia acei alți membri de familie ar beneficia de o prezumție de admitere. În primul rând, apreciem că cerința unei legături de dependență cu cetățeanul Uniunii stabilită de articolul 3 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2004/38 nu constituie o prezumție, ci o condiție prealabilă a aplicabilității acestei dispoziții. Apoi, considerăm că recunoașterea unei prezumții de admitere care ar decurge direct din această directivă ar fi contrară trimiterii la dreptul statelor membre pentru a defini condițiile de obținere a dreptului de intrare și de ședere pe care o implică sintagma „în conformitate cu legislația sa internă”.

64. Obligația de facilitare este formulată în termeni generali care lasă o importantă marjă de apreciere fiecărui stat membru, amploarea acesteia fiind și mai mult accentuată de trimiterea expresă făcută la legislația națională. În aceste condiții, nu se poate deduce existența vreunei prezumții de admitere. În opinia noastră, Directiva 2004/38 nu impune decât un anumit grad de armonizare prin intermediul unei dispoziții care conține numai cerințe minime și care, prin urmare, permite să existe în continuare diferențe între statele membre în ceea ce privește condițiile de intrare și de ședere a persoanelor menționate la articolul 3 alineatul (2) din această directivă.

65. Aceasta nu înseamnă că statele membre au o libertate totală de a facilita, după bunul lor plac, intrarea și șederea persoanelor care se încadrează în domeniul de aplicare al acestei dispoziții.

66. Chiar dacă o dispoziție a dreptului Uniunii care cuprinde o trimitere expresă la dreptul statelor membre nu poate, în principiu, să facă obiectul unei interpretări autonome și uniforme<sup>25</sup>, este necesar, în conformitate cu jurisprudența Curții, să fie examinată cu precizie formularea exactă a trimiterii efectuate la sistemele juridice naționale pentru a se stabili cu precizie limitele marjei de apreciere care este acordată statelor membre<sup>26</sup>.

67. Precizarea termenilor utilizați de legiuitorul Uniunii în cadrul articolului 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 pentru a defini, fie și prin excludere, domeniul de aplicare *ratione personae* al obligației de facilitare implică, în opinia noastră, o interpretare autonomă și uniformă a noțiunilor utilizate în cadrul acestei dispoziții pentru a defini beneficiarii acesteia, care să excludă orice marjă de apreciere. Rezultă din aceasta că un stat membru nu poate reduce domeniul de aplicare, fie direct, hotărând, de exemplu, să excludă din sfera beneficiarilor măsurilor de facilitare membrii de familie în linie directă dincolo de un anumit grad de rudenie, rudele în linie colaterală sau partenerul cu care cetățeanul Uniunii are o relație durabilă, fie indirect, prin prevederea unor condiții care ar avea ca obiect sau ca efect să excludă anumite categorii de beneficiari. Nu ni se pare posibil, de exemplu, ca drepturile recunoscute partenerului cu care cetățeanul are o relație durabilă să fie condiționate de o cerință referitoare la existența unui parteneriat înregistrat sau să fie supuse unei condiții referitoare la asimilarea parteneriatului căsătoriei, precum cea care figurează la articolul 2 punctul 2 litera (b) din Directiva 2004/38.

68. Pe de altă parte, în opinia noastră, marja de apreciere conferită statelor membre este supusă unei duble limitări.

69. În primul rând, în conformitate cu criteriul care reiese din Hotărârea din 2 octombrie 2003, Garcia Avello<sup>27</sup>, din Hotărârea din 14 octombrie 2008, Grunkin și Paul<sup>28</sup>, precum și din Hotărârea din 22 decembrie 2010, Sayn-Wittgenstein<sup>29</sup>, reluat în Hotărârea McCarthy, citată anterior<sup>30</sup>, măsura națională în cauză nu trebuie să aibă drept efect împiedicarea în mod nejustificat a exercitării de către cetățeanul Uniunii a dreptului său la libera circulație și ședere pe teritoriul statelor membre. Considerăm că ar exista un astfel de obstacol în cazul în care s-ar dovedi că cetățeanul Uniunii a fost obligat să părăsească teritoriul statului membru gazdă sau chiar, *a fortiori*, să părăsească teritoriul Uniunii privit în ansamblul său. În această din urmă ipoteză, ar rezulta de altfel, în conformitate cu precizările făcute de Curte în Hotărârea din 15 noiembrie 2011, Dereci și alții<sup>31</sup>, o privare de beneficiul efectiv al esenței drepturilor aferente statutului de cetățean al Uniunii, care ar implica recunoașterea unui drept de ședere în favoarea membrilor de familie, deoarece această noțiune este utilizată de Curte nu numai ca criteriu de legătură cu dreptul Uniunii, pentru a atrage în sfera de protecție a acestui drept situații care, în lipsa unui element transfrontalier, ar fi în mod normal excluse din aceasta, ci și ca normă de fond, întrucât exercitarea efectivă a dreptului de ședere al cetățeanului Uniunii duce la conferirea unui drept de ședere în favoarea membrilor familiei sale.

70. În al doilea rând, marja de apreciere de care dispun statele membre este limitată de obligația de a respecta dreptul la viața privată și de familie, consacrat prin articolul 7 din cartă, care, ca urmare a articolului 6 alineatul (1) primul paragraf TUE, a dobândit aceeași valoare juridică cu cea a tratatelor.

25 — Acest principiu se deduce, *per a contrario*, din regula de interpretare amintită la punctul 39 din prezentele concluzii.

26 — A se vedea printre altele Hotărârea din 26 iunie 2001, BECTU (C-173/99, Rec., p. I-4881, punctul 53).

27 — C-148/02, Rec., p. I-11613.

28 — C-353/06, Rep., p. I-7639.

29 — C-208/09, Rep., p. I-13693.

30 — Punctele 49-53 din această hotărâre.

31 — C-256/11, Rep., p. I-11315, punctul 66.

71. Curtea a recunoscut că dreptul fundamental la viața de familie făcea parte din principiile generale ale dreptului Uniunii. În Hotărârea Metock și alții, citată anterior, Curtea a precizat că, „dacă cetățenilor Uniunii nu li s-ar permite să ducă o viață de familie normală în statul membru gazdă, exercitarea libertăților care le sunt garantate prin tratat ar fi serios împiedicată”<sup>32</sup>. În Hotărârea Dereci și alții, citată anterior, după ce a amintit că articolul 7 din cartă conține drepturi care corespund celor garantate prin articolul 8 paragraful 1 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950<sup>33</sup>, și că era necesar ca primului dintre aceste două articole să i se dea același înțeles și aceeași întindere ca cele conferite celui de al doilea, astfel cum a fost interpretat de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, Curtea a considerat că, în această cauză, instanța de trimitere trebuia să examineze dacă refuzul acordării dreptului de ședere reclamanților, resortisanți ai unor state terțe membri ai familiei unui cetățean al Uniunii, aducea atingere dreptului la respectarea vieții private și de familie<sup>34</sup>.

72. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit în mod repetat că articolul 8 din CEDO nu garantează străinilor „dreptul de a alege locul cel mai adecvat pentru a dezvolta o viață de familie”<sup>35</sup> și nu impune unui stat „obligația generală de a respecta alegerea cuplurilor căsătorite referitoare la reședința lor comună și de a permite reîntregirea familiei pe teritoriul său”<sup>36</sup>. Aceasta a considerat însă că articolul menționat poate da naștere unor obligații pozitive inerente respectării efective a vieții de familie<sup>37</sup>, care constau în faptul că statul trebuie să permită intrarea unei persoane pe teritoriul său.

73. Pe baza acestei interpretări, Curtea a stabilit că, chiar dacă CEDO nu garantează unui străin niciun drept de a intra sau de a locui pe teritoriul unui stat anume, a exclude o persoană dintr-un stat în care trăiesc rudele sale apropiate poate constitui o ingerință în dreptul la respectarea vieții de familie, astfel cum este protejat de articolul 8 paragraful 1 din CEDO. O astfel de ingerință încalcă CEDO dacă nu îndeplinește cerințele stabilite la paragraful 2 al articolului menționat, și anume dacă nu este „prevăzută de lege”, dacă nu urmărește unul sau mai multe dintre obiectivele legitime enumerate în cadrul acestui paragraf și dacă nu constituie o măsură care este „necesară într-o societate democratică”, cu alte cuvinte care este „justificată de o nevoie socială imperativă” și, în special, proporțională cu obiectivul legitim urmărit<sup>38</sup>.

74. Combinarea dreptului de ședere aferent cetățeniei Uniunii și a protecției vieții private și de familie, astfel cum este pusă în aplicare de dreptul Uniunii, poate, așadar, să ducă la stabilirea unui drept de ședere în favoarea membrilor de familie ai cetățeanului Uniunii.

75. Nu considerăm că acest drept trebuie să fie rezervat membrilor de familie cei mai apropiați. Chiar dacă articolul 8 din CEDO garantează numai exercitarea dreptului la respectarea unei vieți de familie „existente” și chiar dacă s-a stabilit, în domeniul specific al intrării, al șederii și al returnării forțate a străinilor, că familia trebuia să fie limitată la „nucleul familial”<sup>39</sup>, Curtea Europeană a Drepturilor Omului adoptă totuși, în general, o abordare extensivă a vieții de familie<sup>40</sup>, care este caracterizată prin

32 — Punctul 62.

33 — Denumită în continuare „CEDO”.

34 — Hotărârea Dereci și alții, citată anterior (punctele 70-72).

35 — A se vedea Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Ahmut împotriva Țărilor de Jos din 28 noiembrie 1996, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-VI, p. 2030, § 71.

36 — A se vedea Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Gül împotriva Elveției din 19 februarie 1996, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-I, p. 174, § 38, precum și Hotărârea Ahmut împotriva Țărilor de Jos, citată anterior, § 67.

37 — A se vedea Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Sen împotriva Țărilor de Jos din 21 decembrie 2001, *Recueil des arrêts et décisions* 2001-I, § 31.

38 — Hotărârea din 23 septembrie 2003, *Akrich (C-109/01, Rec., p. I-9607, punctul 59 și jurisprudența citată)*.

39 — A se vedea Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Slivenko împotriva Letoniei din 9 octombrie 2003, *Recueil des arrêts et décisions* 2003-X, § 94.

40 — Fără a mai menționa faptul că s-a întâmplat ca Curtea Europeană a Drepturilor Omului să protejeze, sub aspectul vieții private, relații care nu au putut fi protejate în temeiul dreptului la viața de familie (a se vedea Hotărârea Slivenko împotriva Letoniei, citată anterior, § 95).

prezența unor elemente juridice sau de fapt care indică existența unei relații personale strânse, ceea ce permite, de exemplu, includerea, în anumite condiții, a raporturilor dintre bunici și nepoți<sup>41</sup> sau a relațiilor dintre frați și surori<sup>42</sup>. Chiar și relații de fapt, în afara oricărei legături de rudenie, au fost calificate „viață de familie”<sup>43</sup>.

76. În opinia noastră, principiul nediscriminării nu permite stabilirea unei definiții a familiei care să aibă o geometrie variabilă în funcție de faptul dacă membrii familiei cetățeanului Uniunii în cauză sunt ei înșiși cetățeni ai Uniunii sau sunt resortisanți ai unui stat terț. Pentru delimitarea sferei dreptului fundamental la viața privată și de familie, nici noțiunea de familie nu poate varia în funcție de definițiile mai mult sau mai puțin restrictive pe care le prevăd referitor la aceasta dispozițiile de drept derivat.

77. Deducem din aceasta că dreptul fundamental la viața privată și de familie poate, în principiu, să fie invocat de toate categoriile de persoane menționate la articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38.

78. În ceea ce privește situația părților din acțiunea principală, având în vedere numai elementele de fapt indicate în decizia de trimitere, nu s-a demonstrat că refuzul eliberării unui permis de ședere de către autoritățile din Regatul Unit fratelui, fratelui vitreg și nepotului domnului Rahman are ca efect că se aduce atingere vieții private și de familie a doamnei Rahman. Cu toate acestea, în opinia noastră, această problemă nu poate fi soluționată decât de la caz la caz, în funcție de circumstanțele specifice ale fiecărei spețe, și este în consecință de competența instanței naționale, care va trebui să verifice dacă s-a adus atingere în mod disproporționat vieții private și de familie a doamnei Rahman.

79. În temeiul celor prezentate mai sus, ajungem la următoarele concluzii:

- pe de o parte, articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 trebuie interpretat în sensul că obligă statele membre să adopte măsurile necesare pentru a facilita intrarea și șederea pe teritoriul lor a tuturor persoanelor care se încadrează în domeniul de aplicare al acestei dispoziții, ceea ce înseamnă că persoanele în cauză trebuie să aibă posibilitatea să obțină un drept de intrare și de ședere în urma unei examinări amănunțite a cererii lor, ținând seama de situația lor personală și, în cazul unui refuz, o decizie suficient de motivată, care să poată face obiectul unei căi de atac jurisdicționale. Dispoziția menționată nu obligă statele membre să recunoască un drept automat de intrare și de ședere altor membri de familie, resortisanți ai unui stat terț, care îndeplinesc cerințele prevăzute la articolul 10 alineatul (2) litera (e) din această directivă și
- pe de altă parte, dreptul primar al Uniunii, în special dispozițiile sale referitoare la cetățenia Uniunii și la protecția vieții private și de familie, și articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 se opun posibilității ca un stat membru să refuze unui resortisant al unui stat terț care se încadrează în domeniul de aplicare al acestei dispoziții șederea pe teritoriul său, în condițiile în care acest resortisant intenționează să locuiască cu un membru al familiei sale care este cetățean al Uniunii, atunci când un astfel de refuz are ca efect împiedicarea în mod nejustificat a exercitării dreptului respectivului cetățean al Uniunii la libera circulație și ședere pe teritoriul statelor membre sau aduce atingere în mod disproporționat dreptului său la respectarea vieții private și de familie, aspecte care trebuie să fie verificate de instanța de trimitere.

41 — A se vedea Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Marckx împotriva Belgiei din 13 iunie 1979, seria A, nr. 31, § 45.

42 — A se vedea Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Moustaquim împotriva Belgiei din 18 februarie 1991, seria A, nr. 193. Pentru a constata încălcarea articolului 8 din CEDO reprezentată de returnarea forțată din Belgia a unui resortisant marocan, Curtea ia în considerare prezența fraților și a surorilor acestuia în Belgia.

43 — A se vedea Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea X, Y și Z împotriva Regatului Unit din 22 aprilie 1997, *Recueil des arrêts et décisions* 1997-II, § 36.

b) Cu privire la a doua întrebare

80. Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 poate fi invocat de un alt membru de familie care nu ar putea îndeplini cerințele stabilite de legislația națională.

81. Fără a fi necesar să revenim în mod amănunțit asupra principiilor, clar stabilite, care guvernează efectul direct al directivelor, vom aminti că reiese din jurisprudența Curții că, „în toate situațiile în care dispozițiile unei directive apar, din punctul de vedere al conținutului lor, ca fiind necondiționate și suficient de precise, aceste dispoziții pot fi invocate, în absența unor măsuri de punere în aplicare adoptate în termenul stabilit, împotriva oricărei dispoziții naționale neconforme cu directiva sau în măsura în care acestea definesc drepturi pe care particularii le pot invoca împotriva statului”<sup>44</sup>. Curtea renunță uneori la dubla cerință privind precizia și caracterul necondiționat, pentru a nu se interesa decât de marja de apreciere de care dispun statele membre și solicită în acest caz instanței naționale să verifice dacă legiuitorul național nu a depășit limitele marjei de apreciere stabilite de directivă<sup>45</sup>.

82. Astfel cum s-a arătat, articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 cuprinde, în opinia noastră, o obligație specifică a statelor membre de a prevedea posibilitatea persoanelor care se încadrează în domeniul de aplicare al acestei dispoziții de a obține un drept de intrare și de ședere în urma unei examinări amănunțite a cererii lor. Această obligație minimă de ordin procedural prezintă atât caracterul precis, cât și caracterul necondiționat necesar pentru ca o dispoziție cuprinsă într-o directivă să poată avea efect direct.

83. În pofida marjei de apreciere relativ importante acordate statelor membre, în special pentru a stabili condițiile de acordare a dreptului de intrare sau a dreptului de ședere, am subliniat că legislațiile naționale nu pot limita domeniul de aplicare al articolului 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 restrângând în mod direct sau indirect categoriile de beneficiari ai acestuia. În consecință, considerăm că particularii care ar fi excluși de la posibilitatea de a beneficia de dispozițiile de drept intern care transpun obligația de facilitare ca urmare a unor cerințe specifice care nu sunt prevăzute de această directivă ar putea invoca în fața instanței naționale incompatibilitatea acestei reglementări cu dispozițiile articolului 3 alineatul (2) din directiva menționată.

84. În ceea ce privește, în mod specific, situația pârâților din acțiunea principală, în cazul în care se stabilește că fac parte efectiv din categoria altor membri de familie aflați în întreținere în sensul Directivei 2004/38, aceștia vor putea contesta refuzul de a le fi examinată cererea, motivat de faptul că nu au locuit în același stat ca soții Rahman înainte ca aceștia să se stabilească în Regatul Unit<sup>46</sup>.

85. Pentru motivele de mai sus, propunem Curții să răspundă la a doua întrebare că articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 conferă acelor alți membri de familie care îndeplinesc condițiile prevăzute de această dispoziție dreptul de a o invoca în fața unei instanțe naționale pentru ca, în special, să înlăture aplicarea unor cerințe specifice care i-ar restrânge domeniul de aplicare.

44 — Hotărârea din 19 noiembrie 1991, Francovich și alții (C-6/90 și C-9/90, Rec., p. I-5357, punctul 11). A se vedea, în ceea ce privește o aplicare a acestei reguli în cazul unei dispoziții a Directivei 2004/38, Hotărârea din 17 noiembrie 2011, Aladzhev (C-434/10, Rep., p. I-11659, punctul 32).

45 — Hotărârea din 7 septembrie 2004, Waddenvereniging și Vogelbeschermingsvereniging (C-127/02, Rec., p. I-7405, punctul 66 și jurisprudența citată).

46 — A se vedea considerațiile prezentate ca răspuns la cea de a treia întrebare.

c) Cu privire la a treia și la a patra întrebare

86. Prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă categoria altor membri de familie, menționată la articolul 3 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2004/38, este sau nu este limitată la cei care au locuit în același stat ca cetățeanul Uniunii și soțul acestuia, înainte ca resortisantul Uniunii să se stabilească în statul membru gazdă.

87. Prin intermediul celei de a patra întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă starea de dependență față de cetățeanul Uniunii sau față de soțul acestuia, impusă la articolul 3 alineatul (2) litera (a) din această directivă, trebuie să fi existat cu puțin timp înainte ca resortisantul Uniunii să se stabilească în statul membru gazdă.

88. Cu titlu introductiv, vom aminti că, în conformitate cu principiul enunțat la punctul 39 din prezentele concluzii și cu interpretarea trimiterii la dreptul statelor membre pe care am sugerat-o, considerăm că noțiunile utilizate în cadrul articolului 3 alineatul (2) din directiva menționată pentru a defini beneficiarii acestei dispoziții trebuie să facă obiectul unei interpretări autonome și uniforme.

89. În măsura în care dispoziția menționată se aplică oricăror alți membri de familie, dacă se află „în întreținerea *sau*[<sup>47</sup>] sunt membri ai gospodăriei cetățeanului Uniunii”, considerăm, în acord cu Comisia, că este necesar să distingem situația persoanelor „aflate în întreținere” de cea a persoanelor „care sunt membri ai gospodăriei” cetățeanului Uniunii.

90. Dacă ni se pare evident că membrul de familie care declară că este membru al gospodăriei cetățeanului Uniunii trebuie să demonstreze că locuiește cu acesta și, prin urmare, că locuiește în mod necesar în același stat, considerăm, dimpotrivă, că un membru de familie „aflat în întreținere” nu poate fi exclus din domeniul de aplicare al articolului 3 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2004/38 pentru motivul că nu ar fi locuit în același stat ca cetățeanul Uniunii pe care dorește să îl însoțească sau căruia dorește să i se alăture. Această opinie se bazează atât pe considerații legate de modul în care sunt redactate dispozițiile acestei directive și de finalitatea acesteia, cât și pe jurisprudența Curții.

91. Astfel, trebuie subliniat că membrii de familie a căror intrare și ședere trebuie facilitate de statele membre sunt definiți, în sensul articolului 3 alineatul (2) litera (a) din directiva menționată, ca fiind cei care, „în țara din care au venit”, se află în întreținerea sau sunt membri ai gospodăriei cetățeanului Uniunii care beneficiază de dreptul de ședere cu titlu principal. Nu există niciun element în textul acestei dispoziții care să permită să se considere că expresia generală „țară din care au venit”, care cuprinde atât statele membre, cât și statele terțe, nu ar trebui să se refere decât la statul din cadrul Uniunii din care vine cetățeanul Uniunii care și-a exercitat dreptul de liberă circulație. Anumite versiuni lingvistice demonstrează, de altfel, că noțiunea „țară din care au venit” se referă în mod necesar la membrii de familie, iar nu la cetățeanul Uniunii<sup>48</sup>.

92. Tot astfel, articolul 10 alineatul (2) litera (e) din Directiva 2004/38, care enumeră în mod limitativ documentele pe care resortisanții unui stat terț care se încadrează în categoria menționată la articolul 3 alineatul (2) litera (a) din această directivă pot fi obligați să le prezinte statului membru gazdă pentru a obține eliberarea unui permis de ședere, prevede că aceste documente pot fi eliberate de autoritatea relevantă din „țara de origine sau [din] țara din care au sosit”, fără a prevedea posibilitatea statului membru gazdă de a solicita documente care să dovedească o eventuală ședere în același stat ca cetățeanul Uniunii.

47 — Sublinierea noastră.

48 — De exemplu, versiunea în limba engleză are următorul cuprins:

„any other family members, irrespective of their nationality, not falling under the definition in point 2 of Article 2 who, in the country from which *they* have come, are dependants or members of the household of the Union citizen [...]”.

93. Această interpretare este confirmată de finalitatea Directivei 2004/38, care urmărește să faciliteze libera circulație a cetățeanului Uniunii și să mențină unitatea familiei sale, independent de orice considerații referitoare la originea sau la proveniența celorlalți membri de familie.

94. Curtea a adoptat o abordare identică pentru a defini noțiunea de descendent sau de ascendent aflat în întreținere, astfel cum figura în actele anterioare Directivei 2004/38, care reglementau libera circulație a lucrătorilor salariați și a lucrătorilor independenți, precum și a prestatorilor de servicii.

95. Fără a supune existența unei legături de dependență de vreo condiție bazată pe o ședere prealabilă a membrului de familie și a cetățeanului Uniunii în același stat, Curtea a stabilit că calitatea de membru de familie „aflat în întreținere” rezultă dintr-o situație de fapt caracterizată de împrejurarea că susținerea materială a membrului de familie este asigurată de cetățeanul Uniunii care a făcut uz de libertatea de circulație sau de soțul acestuia<sup>49</sup>.

96. Pe de altă parte, Curtea a precizat, referitor la articolul 6 din Directiva 73/148, că necesitatea susținerii materiale trebuie să existe în statul de origine sau de proveniență al ascendentului „în momentul în care [acesta] solicită să se alătore cetățeanului Uniunii”<sup>50</sup>.

97. Această concluzie se impunea, potrivit Curții, având în vedere articolul 4 alineatul (3) din Directiva 68/360/CEE a Consiliului din 15 octombrie 1968 privind eliminarea restricțiilor de circulație și ședere în cadrul Comunității pentru lucrătorii din statele membre și familiile acestora<sup>51</sup>, conform căruia dovada calității de ascendent în întreținerea lucrătorului salariat sau a soțului acestuia, în sensul articolului 10 din Regulamentul nr. 1612/68, este făcută prin prezentarea unui document eliberat de autoritatea competentă a „statului de origine sau de proveniență” care atestă că ascendentul vizat se află în întreținerea respectivului lucrător sau a soțului acestuia<sup>52</sup>.

98. Nu vedem care ar fi motivele care ar putea duce la adoptarea unei alte definiții a noțiunii „persoană care se află în întreținere”, în sensul articolului 3 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2004/38, și care ar putea face ca această calificare să depindă de o condiție privind șederea în același stat ca cetățeanul Uniunii.

99. De asemenea, considerăm că nimic nu justifică să se impună ca situația de dependență să fi existat cu puțin timp înainte ca resortisantul Uniunii să se stabilească în statul membru gazdă, în condițiile în care criteriul care trebuie luat în considerare este momentul la care este formulată cererea de intrare și de ședere. În cazul în care dependența exista la momentul instalării în statul membru gazdă, dar a încetat să mai existe între timp, condiția stabilită la articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 nu va fi îndeplinită. Dacă, în schimb, situația de dependență a luat naștere ulterior intrării cetățeanului Uniunii în statul membru gazdă, membrul de familie va putea fi considerat ca fiind „în întreținere”. Această situație s-ar putea regăsi, de exemplu, în cazul unui cetățean al Uniunii care, după ce și-a exercitat dreptul la liberă circulație, este nevoit să își asume obligațiile aferente întreținerii unui nepot ai cărui părinți au decedat.

100. Potrivit principiului de interpretare amintit la punctul 34 din prezentele concluzii, trebuie să fie transpuse normele stabilite de jurisprudență sub imperiul dispozițiilor anterioare Directivei 2004/38, fără să poată fi invocat vreun motiv care ar fi de natură să justifice o apreciere diferențiată a noțiunii „persoană aflată în întreținere” în funcție de apartenența resortisantului în cauză al unui stat terț la categoria membrilor de familie menționată la articolul 3 alineatul (1) din această directivă sau la categoria altor membri de familie menționată la articolul 3 alineatul (2) din această directivă.

49 — Hotărârea din 9 ianuarie 2007, Jia (C-1/05, Rep., p. I-1, punctul 35 și jurisprudența citată).

50 — *Ibidem* (punctul 37).

51 — JO L 257, p. 13.

52 — Hotărârea Jia, citată anterior (punctul 38).

101. Rezultă din cele de mai sus că articolul 3 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2004/38 trebuie interpretată în sensul:

- că se opune unei reglementări naționale care limitează domeniul de aplicare al acestei dispoziții la alți membri de familie care au locuit în același stat ca cetățeanul Uniunii înainte ca acesta să se stabilească în statul membru gazdă și
- că noțiunea „persoană aflată în întreținere” nu presupune ca legătura de dependență să fi existat cu puțin timp înainte ca cetățeanul Uniunii să se stabilească în statul membru gazdă.

d) Cu privire la a cincea întrebare

102. Prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă statele membre pot condiționa intrarea și șederea unui alt membru de familie de îndeplinirea unor cerințe specifice privind caracterul sau durata dependenței menționate la articolul 3 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2004/38.

103. Răspunsul la această întrebare decurge în mod necesar din răspunsurile de mai sus.

104. În sensul articolului 3 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2004/38, noțiunea „persoană aflată în întreținere” trebuie să facă obiectul unei definiții uniforme și autonome, astfel încât obligația de facilitare, interpretată ca implicând posibilitatea oricărei persoane care se încadrează în domeniul de aplicare al acestei dispoziții de a obține o examinare amănunțită a cererii sale și, în cazul unui refuz, o decizie suficient de motivată, nu poate fi condiționată de îndeplinirea unor cerințe specifice privind caracterul sau durata situației de dependență.

105. În schimb, întrucât considerăm că această dispoziție nu implică acordarea automată a unui drept de ședere, apreciem că nu există niciun motiv de principiu care să împiedice un stat membru să definească condiții specifice de obținere a dreptului de intrare și de ședere pentru a garanta existența reală, efectivitatea și durata legăturii de dependență.

106. Aceste condiții trebuie însă să respecte principiul efectivității, ceea ce înseamnă că nu trebuie să fie organizate astfel încât să facă practic imposibilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii. Prin urmare, condițiile stabilite de statele membre nu pot lipsi, *de facto*, persoanele care se încadrează în domeniul de aplicare al respectivei dispoziții de orice posibilitate de a obține un drept de intrare și de ședere. Nu poate fi admisă, de exemplu, o dispoziție națională care ar prevedea că, pentru a putea beneficia de un drept de ședere, resortisantul unui stat terț trebuie să demonstreze că se află în întreținerea cetățeanului Uniunii de mai mult de 20 de ani.

107. În plus, condițiile referitoare la caracterul sau la durata legăturii de dependență pot constitui restricții în ceea ce privește admiterea altor membri de familie, pe care statele membre trebuie totuși să o faciliteze. De asemenea, pentru a fi admise, aceste condiții trebuie să urmărească un obiectiv legitim, să fie apte să asigure realizarea acestui obiectiv și să nu depășească ceea ce este necesar pentru atingerea acestuia.

108. În consecință, considerăm că articolul 3 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2004/38 nu se opune unei reglementări naționale care supune intrarea și șederea unui resortisant al unui stat terț unor condiții privind caracterul sau durata legăturii de dependență, dacă aceste condiții urmăresc un obiectiv legitim, sunt apte să asigure realizarea acestui obiectiv și nu depășesc ceea ce este necesar pentru atingerea acestuia.

## V – Concluzie

109. Având în vedere considerațiile de mai sus, propunem Curții să răspundă întrebărilor preliminare adresate de Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber), London, după cum urmează:

- „1) Articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE, trebuie interpretat în sensul că obligă statele membre să adopte măsurile necesare pentru a facilita intrarea și șederea pe teritoriul lor a tuturor persoanelor care se încadrează în domeniul de aplicare al acestei dispoziții, ceea ce înseamnă că persoanele în cauză trebuie să aibă posibilitatea să obțină un drept de intrare și de ședere în urma unei examinări amănunțite a cererii lor, ținând seama de situația lor personală și, în cazul unui refuz, o decizie suficient de motivată, care să poată face obiectul unei căi de atac jurisdicționale. Dispoziția menționată nu obligă statele membre să recunoască un drept automat de intrare și de ședere altor membri de familie, resortisanți ai unui stat terț, care îndeplinesc cerințele prevăzute la articolul 10 alineatul (2) litera (e) din Directiva 2004/38.
- 2) Dreptul primar al Uniunii, în special dispozițiile sale referitoare la cetățenia Uniunii și la protecția vieții private și de familie, și articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 se opun posibilității ca un stat membru să refuze unui resortisant al unui stat terț care se încadrează în domeniul de aplicare al acestei din urmă dispoziții șederea pe teritoriul său, în condițiile în care acest resortisant intenționează să locuiască cu un membru al familiei sale care este cetățean al Uniunii, atunci când un astfel de refuz are ca efect împiedicarea în mod nejustificat a exercitării dreptului respectivului cetățean al Uniunii la libera circulație și ședere pe teritoriul statelor membre sau aduce atingere în mod disproporționat dreptului său la respectarea vieții private și de familie, aspecte care trebuie să fie verificate de instanța de trimitere.
- 3) Articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 conferă acelor alți membri de familie care îndeplinesc condițiile prevăzute de această dispoziție dreptul de a o invoca în fața unei instanțe naționale pentru ca, în special, să înlăture aplicarea unor cerințe specifice care i-ar restrânge domeniul de aplicare.
- 4) Articolul 3 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2004/38 trebuie interpretată în sensul:
  - că se opune unei reglementări naționale care limitează domeniul de aplicare al acestei dispoziții la alți membri de familie care au locuit în același stat ca cetățeanul Uniunii înainte ca acesta să se stabilească în statul membru gazdă;
  - că noțiunea «persoană aflată în întreținere» nu presupune ca legătura de dependență să fi existat cu puțin timp înainte ca cetățeanul Uniunii să se stabilească în statul membru gazdă și
  - că nu se opune unei reglementări naționale care supune intrarea și șederea unui resortisant al unui stat terț unor condiții privind caracterul sau durata legăturii de dependență, dacă aceste condiții urmăresc un obiectiv legitim, sunt apte să asigure realizarea acestui obiectiv și nu depășesc ceea ce este necesar pentru atingerea acestuia.”